

RS AU § 110

Remiss. Förslag till: Värdebeskrivning för Riksintresse industriell produktion – Område för anläggningar för framställan av cement i Slite, Region Gotland

Ärendenummer: RS 2024/2555

Arbetsutskottets beslut

- Ärendet överlämnas till regionstyrelsen utan eget yttrande.

Sammanfattning

Region Gotland har av Länsstyrelsen i Gotlands län beretts möjlighet att lämna synpunkter på en remiss från Tillväxtverket gällande utpekande av riksintresse för industriell produktion för område i Slite. Region Gotland har inte getts möjlighet att lämna ett eget yttrande till Tillväxtverket. Länsstyrelsen kommer att väva in synpunkter som Region Gotland lämnar, i det yttrande som Länsstyrelsen lämnar till Tillväxtverket.

Förslag till utpekande avser område för anläggningar för cementindustrin i enlighet med 2 § förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden. Remissen omfattar förslag till värdebeskrivning samt karta över området. Produktionen i Slite anses vara avgörande för att upprätthålla Sveriges cementförsörjning, vilket gör verksamheten samhällsviktig och av betydelse för totalförsvaret.

Regionstyrelseförvaltningen har samberett ärendet tillsammans med samhällsbyggnadsförvaltningen och teknikförvaltningen. De båda förvaltningarna har lämnat synpunkter utifrån sina respektive ansvarsområden och dessa delyttranden har därefter behandlats i miljö- och byggnämnden, (MBNAU 2025-03-06) respektive tekniska nämnden (TNAU 2025-03-12). Nämndernas beslutade yttranden har därefter sammanställts till ett samlat yttrande som tillställs regionstyrelsen för beslut.

Miljö- och byggnämnden anser bland annat att miljö- och hälsomässiga konsekvenser av en fortsatt och eventuellt utökad cementproduktion måste hanteras noggrant för att säkerställa en god boendemiljö i Slite samhälle. Vidare påpekas att riksintresseförslaget kan påverka möjligheterna för bostadsutbyggnad, samhällsutveckling och hållbar turism i Slite och på norra Gotland. Samhällsbyggnadsförvaltningen understryker vikten av att säkerställa att beslutet utformas med hänsyn till de långsiktiga utvecklingsmöjligheterna för Slite och norra Gotland.

Tekniska nämnden konstaterar bland annat att förslaget till riksintresse omfattar mark som Region Gotland äger och där Region Gotland och-/eller tredje part, med Region Gotlands medgivande, äger ledningar för samhällsviktig infrastruktur. Ett utpekande kan få långtgående konsekvenser

för den kommunala infrastrukturen, särskilt vad gäller gatunät och transporter hela Slite området. Det finns också potentiella juridiska intressekonflikter mellan lagstodet för riksintressen enligt miljöbalken och kommunens befogenheter att reglera trafik enligt trafikförordningen. Vidare konstateras att gränsen till förslaget i den geografiska preciseringen på karta är grov och det är inte möjligt att utröna huruvida tillfartsvägarna Skolgatan och Apoteksgatan som leder till Region Gotlands hamnområde, inom fastigheten Gotland Othem Slite 4:18, och Apotekskajen berörs. Vidare omfattas del av Region Gotlands hamnområde av preciseringen och nämnden uttalar att en begränsning av detta inte kan gottas.

Regionstyrelseförvaltningen vill inledningsvis invända mot att Tillväxtverket valt att inte inkludera Region Gotland bland de remissinstanser som getts möjlighet att yttra sig i ärendet. Det är olyckligt att en region och kommun med ansvar för bland annat regional utveckling, beredskapsfrågor och samhällsplanering inom och i anslutning till det aktuella området, inte ges möjlighet till en direkt dialog med remissmyndigheten i fråga.

Förvaltningen vill också lyfta ett antal synpunkter och farhågor kring den föreslagna riksintressepreciseringen. Det gäller bland annat förväntade effekter på miljön, konsekvenser för lokalsamhällets och norra Gotlands utveckling, påverkan på kommunal infrastruktur och anläggningar samt konsekvenser rörande beredskaps- och säkerhetsfrågor.

Bedömning

Tillväxtverkets förslag till utpekande av riksintresse för industriell produktion för områden i Slite samhälle på norra Gotland har påverkan på Gotland ur ett flertal perspektiv. Förslaget bedöms påverka flera av Region Gotlands verksamheter och har därför samberetts av miljö- och byggnämnden, tekniska nämnden och regionstyrelsen. Regionstyrelseförvaltningen instämmer i de yttranden som nämnderna beslutat om.

Regionstyrelseförvaltningen vill invända mot att Tillväxtverket valt att inte inkludera Region Gotland bland de remissinstanser som getts möjlighet att yttra sig i ärendet. Det är olyckligt att en region och kommun med ansvar för bland annat regional utveckling och samhällsplanering inom och i anslutning till det aktuella området, inte ges möjlighet till en direkt dialog med remissmyndigheten i fråga.

Regionstyrelseförvaltningen har i tillägg till de sakkunniga nämndernas ansvarsområden identifierat ett antal områden och synpunkter som bör lyftas i sammanhanget.

Gotlands betydelse för Sveriges totalförsvar ställer höga krav på det civila försvaret. Förslaget till utpekande av riksintesseområdet förstärker ytterligare vikten av att upprätthålla samhällsviktiga funktioner såsom transport- och logistikflöden, hamnverksamhet, vattenförsörjning och elförsörjning. Region

Gotland spelar en central roll i att säkerställa många av dessa funktioner. Riksintresset innebär möjlighet att stärka det civila försvaret samtidigt som det innebär ökade krav på Region Gotlands beredskapsplanering.

Ur ett beredskapsperspektiv har Region Gotland en förhoppning om att ett utpekande av riksintresse för det civila försvaret, inom det aktuella området, skulle kunna ge positiva effekter för det gotländska samhällets tillgång till en redundant elförsörjning och en bibehållen transportkapacitet till och från ön vid en framtida kris- eller beredskapssituation. I och med ett riksintresse-utpekande kan resurser och leveranser prioriteras till Heidelbergs Materials verksamhet. Men samtidigt finns det gemensamma försörjningsberoenden med andra samhällsviktiga verksamheter inom Region Gotland. För att upprätthålla alla delar av det civila försvaret och undvika att uthålligheten hos andra samhällsviktiga verksamheter påverkas negativt, krävs ett helhetsperspektiv.

För att föreslaget riksintresse ska ge positiva effekter för den lokala beredskapen på Gotland, behöver det säkerställas att åtgärden bidrar till att upprätthålla logistik och funktionalitet för civilsamhället på Gotland. Det betyder i klartext att den planerade utökningen av överföringskapacitet för el mellan Gotland och fastlandet, verkligen byggs och att den dessutom medför tillräcklig reservkapacitet vid störning eller avbrott samt att lösningar för att säkra robust civil logistik kommer på plats. Det får inte innebära att det bredare riksintresset främst medför större risk, i kristid, för att inte tillgängliga resurser, som exempelvis el och bränslen, prioriteras till det övriga civila samhällets behov utan uteslutande styrs till cementtillverkningen.

Region Gotland vill också lyfta farhågor rörande miljö- och hälsomässiga aspekter av ett utpekande av området som ett riksintresse. Om produktionen i kristid och tider av elbrist skulle prioriteras så högt att den ges tillstånd att drivas utan givna miljövillkor så äventyras livsmiljön på Gotland genom oacceptabelt stor påverkan på luft och vatten. Om den på grund av elbrist får drivas utan CCS (bolagets planerade anläggning för koldioxidavskiljning) skulle detta innebära oacceptabelt stora klimatpåverkande utsläpp.

Det är också viktigt att ta i beaktande att den planerade byggnationen av Heidelbergs anläggning för koldioxidavskiljning, 2027-2030, kan komma att innebära en mer eller mindre temporär dubbling av Slites invånarantal, vilket gör att samhället också måste beredas utrymme att växa. Ett riksintresseutpekande kan innebära begränsningar i möjligheterna för samhällets nödvändiga utveckling.

Regionstyrelseförvaltningen föreslår också att följande del av Tillväxtverket text i värdebeskrivningen utgår eller omformuleras: *"Fabriken levererar även stora mängder elenergi och fjärrvärme från den överskottsvärme som bildas."* Den nya anläggningen kommer att kräva extern tillförsel av stora mängder el och använda all tillgänglig överskottsvärme. Redan idag ger interna elleveranser bara omkring 5 % av fabriksanläggningens nuvarande elbehov och ungefär

10 % av anläggningens interna värmebehov återvinns som fjärrvärme med mera till externa kunder.

Det är också relevant att påpeka att såväl markområde, som produktionsanläggning och utlastningshamn ägs av en utländsk företagskoncern som är en av världens största cementtillverkare och att det är viktigt att företagets koncernledning, i ett framtida krisläge, betraktar den gotländska verksamheten som prioriterad och även fortsatt har en ambition att verka tillsammans med övriga aktörer inom det gotländska samhället.

Regionstyrelseförvaltningens bedömning är att det upprättade förslaget till samlat yttrande lyfter relevanta synpunkter och frågeställningar och att yttrandet kan godkännas av regionstyrelsen för att inges till Tillväxtverket via Länsstyrelsen i Gotlands län. Handlingar ska vara länsstyrelsen tillhanda senast 23 april, vilket ställer krav på omedelbar justering av regionstyrelsens beslut.

Ärendets behandling under mötet

Ärendet föredras av Anders Lindholm, planeringsstrateg, regionstyrelseförvaltningen.

Ordförande yrkar att ärendet överlämnas till regionstyrelsen utan eget yttrande med hänvisning till att en skarpare skrivelse i yttrandet behövs.

Ordförande ställer proposition på eget yrkande och finner att det bifalls.

Beslutsunderlag

Begäran om yttrande över nytt riksintresseanspråk, Länsstyrelsen i Gotlands län, inkommen 2024-12-16

Förslag till: Värdebeskrivning för Riksintresse industriell produktion – Område för anläggningar för framställan av cement i Slite, Region Gotland, Gotlands län, inkommen 2024-12-16

Tekniska nämnden 2025-03-13, (TNAU § 59)

Miljö- och byggnämnden 2025-03-06 (MBNAU § 21)

Regionstyrelseförvaltningens förslag till samlat yttrande, 2025-03-17

Regionstyrelseförvaltningens tjänsteskrivelse 2025-03-17